

ЧЕДО ВУКОВИЋ

РИЈЕЧ ПОВОДОМ ПРЕДСТАВЉАЊА КЊИГЕ
ОГЛЕДИ И СТУДИЈЕ ЂУЗЕ РАДОВИЋА

Другарице и другови,

Међуратни напредни часописи — да споменем тек „Ваљке“, „Гранит“ и „Развршје“ — већ припадају књижевној историји. А ево, међу нама су писци који су учествовали у покретању тих гласила или у њима сарађивали. Један од њих је академик и пјесник Ђуза Радовић, чији високи јубилеј данас обиљежавамо.

Чинимо то представљањем његове књиге и освртањем на његов творачки пут. Негда млади професор у Никшићу, Ђуза се у новије вријеме све чешће враћа својем колашинском крају и Црној Гори. А враћа се уз страсно залагање за старе вриједности. И често нас, нешто млађе, подстиче и просто гони да се што више уради за заштиту и обнову споменика културе не само у његовом завичају, у колашинском крају, већ широм Црне Горе. И то, као и његов цијели животни пут и ангажовање на ширењу књижевне културе, говори о човјеку сржно везаном за тле ове земље, за добро човјека, за његово оплемењивање културом.

О самом писцу, каже, најбоље говори његова књига. Додао бих: она о свом творцу збори без милости и пригодних обзира. Задовољан сам што Ђузино дјело, данас, можемо с поуздањем позвати за свједока.

Сада је ријеч о Радовићевој збирци студија и огледа из књижевности. Но, повод за њено објављивање обавезује нас да се сјетимо и Радовића — пјесника — он је то прије свега осталог.

Иако је објавио тек двије-три пјесничке књиге (уз већи број стихова по часописима и листовима), он се исказао и потврдио као аутентични пјесник својег доба и својег тла. Стихови су му усмјерени ка лирском саговорништву с временом. Радовић, наиме, трага за оним дубљим и суптилнијим везама између човјека и свега што га окружује (мијене у природи и сл). Управо те двије

компоненте чине неодвојиво извориште поезије и есејистике Ђузе Радовића.

Радовићева поетика остварује се у неомеђеним временско-просторним круговима. Он се, у основи, не осврће на историјско вријеме и збивања у њему. Сав се предаје поетско-рефлексивном проницању у вријеме и простор. Ево како: његов стих обраћа се тренутку, али га не смјешта у оквир дана ни године, можда ни људског вијека; ту су, наиме, суочени трен и свевријеме — по прилици као у неких поета старе Кине.

Листао сам његове изабране пјесме. Наслов: „Док још има ластва“. Осјећам потребу да наставим: док има ластва биће мјеста за узлете, за љепоту, за достојанство живљења; или, коначно: док има ластва, има и нас, има наде. Радовић о томе збори притишаним стиховима који протичу без иједног знака узвика — дакле, без крика, без наглашене срџбе, без позива и протеста. Но, пјесник не остаје равнодушан. Он готово без предаха трага за истинама, за својим виђењем истина о животу, о патњи, о ласти и коријену, о листу и боји неба и људског бола. Иако се лишито знакова узвика, у сржи стихова крију се и крик и зов и протест. Очи пјесника и његовог читаоца спонтано се окрећу људскости као дару природе и извору наде за будућност (напомињем: Радовићеве стихови написани су прије но што су се сјенке искобних ракета укрстиле изнад наших глава — ето изазова и за пјеснике!).

Вратимо се, ипак, књизи која је данас пред нама.

Прве странице припале су предговору др Радомира Ивановића: „Допринос Ђузе Радовића науци о књижевности“. То је, заправо, есеј-синтеза, настао последице темељитог проучавања цјелокупне књижевне есејистике Ђузе Радовића. У предговору се истиче да је Радовић, као пјесник и књижевни радник уопште, поникао „у окриљу“ предратне социјалне литературе на црногорском тлу. Са те основе полази пјесник и есејист Радовић — полази од оглашавања у напредном часопису „Развршје“ и тихо се развија у свестранију стваралчку личност, изграђујући успут „сопствену филозофију уметности“. О томе Ивановић каже: „Он сматра да се у књижевности мора осетити пуноћа и динамика живота. Стваралац мора проживети сву реалност живота и не сме ту реалност замењивати симболима“. У предговору се, даље, исцрпно говори о Радовићевом схватању функције књижевности, о његовим књижевним интересовањима, о поимању теорије реализма, као и о методу који Радовић примјењује у огледима из књижевности. Узима се у обзир, најзад, и вријеме у којем су Радовићеве есеје настали, уз опаску да је њихов аутор остајао досљедан својем поимању књижевности и естетике.

У цјелини узев, уводна студија др Ивановића широким замахом отвара врата према Радовићевим есејима. То је, колико знам, први овако цјеловит и студиозно изграђен поглед на Радовићеву есејистику. Аутор предговора не иде од есеја до есеја већ

настоји да их обухвати једним погледом; притом не заборавља њихову садржину и одлике и на тој основи развија анализу и закључује; тако настаје чврсто саздана и јасна синтеза. Природно је што такав предговор бива увелико лишен информативне димензије — то је надокнађено осталим пропратним прилозима у књизи.

Пошто претпостављам да ће о Радовићевим есејима исцрпније говорити др Ивановић, ограничио бих се на неколико опаски.

Споменуо бих, прије свега, да се Радовић најчешће окретао ствароцима који стоје у самим врховима књижевног наслеђа наших народа: од Његоша, Јакшића, Радичевића, Љубише и других, па до наших дана, до Андрића. Он, стога, не исказује намјеру да наступа као критичар који оцјењује, који би да одвагне више и ниже домете „својих“ књижевника. Напротив, он им приступа, рекао бих, отворена срца, с унапријед усађеним уважавањем, али са снажном жељом да што дубље проникне у суштине њихових дјела, да их вишестрано тумачи. Радовић, дакле, приступа писцима као пјесник-есејист који се и сам налази у несагледивим круговима гдје се књижевна дјела зачињу и пишу. Управо са тог разлога било би занимљиво покушати да се што непосредније анализира међуоднос: пјесник — есејист. Било би то корисно, чини ми се, и са разлога што има још савремених наших пјесника који на себи својствен начин наступају са истих полазишта у поезији и есејистици (Зоговић, на примјер).

Додао бих да Ђуза Радовић у својим књижевним студијама сједињује три компоненте, неопходне за ваљану есејистику: он се, наиме, исказује као *истраживач*, *аналитичар* и *истанчан естетичар*. И кад говори о писцима чије су вриједности и одлике освјетљавали многи аутори, Радовић остаје изразито свој; он се ослања на своје погледе и док истражује и у току анализирања и при саопштавању својих естетичких уопштавања. Он се, рекао бих, креће између полазишта теорије реализма и извјесне понесености, својствене импресионистичкој критици. Из тог споја као да ничу особености Радовићеве есејистике.

Остао бих дужан себи, вама и овом тренутку ако не бих споменуо да су приређивачи ове књиге Костић и Ивановић обавили одиста ваљан посао. Подарили су нам солидно критичко издање есејистике нашег значјног књижевног ствараоца, уваженог члана ове куће — Ђузе Радовића.

Ако ту књигу схватим и као најбољу Академијину честитку уз Ђузин јубилеј, не остаје ми друго него да тој честици придружим ових неколико шкртих и посве недовољних ријечи.

